

Danışanı Bütüncül Değerlendirme Sürecinde Soru Sorma Becerisi: Bir Gözden Geçirme Çalışması

Metin ÇELİK¹

Mehmet Cahit MARANGOZ²

Özet

Danışanı bütüncül değerlendirme sürecinde, psikolojik danışmanın sahip olması gereken birçok beceri bulunmaktadır. Bu becerilerinin en önemlilerinden biri de bütüncül değerlendirme görüşmelerinde yoğun olarak kullanılan soru sorma becerisidir. Soru sorma becerisi kullanılarak danışan, danışanın danışma sürecine getirdiği problem ve danışanın içerisinde bulunduğu sistem anlaşılmasına çalışılır. Bunun yapılabilmesi için de bütüncül değerlendirmeyi gerçekleştiren psikolojik danışmanın sorularını etkili, etik açıdan uygun ve doğru bir şekilde sorması gerekmektedir. Ayrıca sorular etkili ve doğru bir şekilde sorulduğunda terapötik ilişkiye olumlu etki eder ve danışanın direnci azalır. Bundan dolayı bu derleme makalesinde amaç, bütüncül değerlendirme sürecinde etkili soru sorabilmenin önemini vurgulamak, kullanılacak soru türlerine ve soru sorma becerisi kullanırken dikkat edilmesi gereken noktalarla dair genel bir çerçeveye sunmaktır.

Başvuru Tarihi

10 Temmuz 2024

Onay Tarihi

18 Temmuz 2024

Anahtar Kelimeler:

*İlk görüşme,
Soru sorma,
Bütüncül Değerlendirme*

Makale Türü:

Derleme Makalesi

Önerilen Atıf:

Çelik, M. ve Marangoz, M.C. (2024). Danışanı Bütüncül Değerlendirme Sürecinde Soru Sorma Becerisi: Bir Gözden Geçirme Çalışması, *Siirt Sosyal Araştırmalar Dergisi*,3(1), 59-74.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Siirt Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Siirt, Türkiye, metincelik@siirt.edu.tr

² <https://orcid.org/0000-0001-5739-1522>

² Psikolojik Danışman, MEB, Osman Demir Ortaokulu, Siirt, Türkiye, cahitgs@gmail.com

² <https://orcid.org/0000-0003-0850-225>

The Skill of Asking Questions in the Process of Holistic Assessment of the Client: A Review Study

Metin ÇELİK¹

Mehmet Cahit MARANGOZ²

Abstract

In the process of holistic assessment of the client, there are many skills that the counselor should possess. One of the most important of these skills is the skill of asking questions, which is used extensively in holistic assessment interviews. By using the skill of asking questions, the client, the problem the client brings to the counseling process, and the system the client is in is tried to be understood. To do this, the counselor conducting the holistic assessment must ask questions in an effective, ethically appropriate, and correct manner. In addition, when the questions are asked effectively and correctly, they have a positive effect on the therapeutic relationship and the client's resistance decreases. Therefore, this review article aims to emphasize the importance of asking effective questions in the holistic assessment process and to provide a general framework on the types of questions that can be used and the points to be considered when using questioning skills.

Submitted

10 July 2024

Accepted

18 July 2024

Keywords:

*First interview,
Asking Questions,
Holistic assessment*

Article type:

Review Article.

Suggested Citation:

Çelik, M. ve Marangoz, M.C. (2024). The Skill of Asking Questions in the Process of Holistic Assessment of the Client: A Review Study, *Siirt Social Researches Journal*, 3(1), 59-74.

¹ Assistant Professor, Siirt University, Faculty of Sciences and Letters, Department of Psychology, Siirt, Türkiye, metincelik@siirt.edu.tr

¹ <https://orcid.org/0000-0001-5739-1522>

² Psychological Counselor, Ministry of National Education, Osman Demir Secondary School, Siirt, Türkiye cahitgs@gmail.com

² <https://orcid.org/0000-0003-0850-225>

GİRİŞ

“Kazma olmadan kuyu kazmayı veya çekiç olmadan ev inşa etmeyi düşünün. Çoğu görüşmeci için uygun soruları kullanmadan bir görüşme yapmak benzer bir soruna yol açar: Görüşmenin en temel aracını kullanmadan, görevi tamamlamanız nasıl beklenebilir ki?” John Sommers- Flanagan ve Rita Sommers-Flanagan

Bütüncül değerlendirme, ilk görüşme veya görüşmelerde ruh sağlığı uzmanının sahip olduğu çeşitli becerileri kullanarak danışandan kapsamlı bilgi aldığı (yaşamlarına, problemlerine ve alınması gereken diğer başlıklara) ve bu bilgileri aldıktan sonra probleme neden olan dinamik, davranışsal, sosyokültürel ve biyolojik faktörleri belirlediği kapsamlı değerlendirmedir (Çelik, 2023, s.11). Bütüncül değerlendirme yapılırken psikolojik danışmanın birçok beceriye sahip olması gerekmektedir. Örneğin bütüncül değerlendirme sürecinin kalbi olan empati ve yakınlık olan soru sorma becerilerini kullanmadan bütüncül değerlendirme sürecini yönetmek pek mümkün olmayabilir. Çünkü danışanı, yaşadığı sistemi ve danışma sürecine getirdiği problemi anlamak etkili ve doğru soru sormadan geçer. Nitekim Özakkaş’a (2015) göre danışana yüzden fazla soru sorulur. Kuramsal yönelim de soru sorma becerisinin kullanımını etkilemektedir. Strupp (1958) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, ilk görüşme özelinde psikoanalitik ve insancıl kuramı benimseyen terapistler arasındaki benzerlikler ve farklılıklar belirlenmeye çalışılmıştır. Danışan merkezli kuramı benimseyen terapistler, daha çok duyguların yansımaları tekniğini ve psikoanalitik kuramı benimseyenler ise daha çok keşfedici soruları kullanmaktadır. Ancak söz konusu kapsamlı değerlendirme veya bütüncül değerlendirme ise görüşmecinin soru sormaması düşünülememektedir.

Soru sorma, bütüncül değerlendirme görüşmelerini gerçekleştiren psikolojik danışmanın sahip olması gereken önemli becerilerden biridir. Soru sormak, soru sormaktan fazlasıdır. Etkili ve doğru soru seçilmediğinde veya sorulmadığında aradığımız şeyi bulamayabiliriz. Tabi ki bunun için önce aradığımız şeyin yani bilginin ne olduğunu zihnimize netleştirmemiz gerekir. Bazen sorduğumuz soru aslında çalışacağımız veya üzerinde durduğumuz konuyla ilgili bilgi düzeyimizi de açığa çıkarır. Örneğin danışanın yaygın anksiyetesi olduğunu anlarız ancak yaygın anksiyete dair tam olarak bilgi sahibi değilsek doğru soruları soramayız. Soru sormak danışana bana kendi dünyanın kapılarını aç demektir. Bundan dolayı soru sorarken birçok noktaya dikkat etmek gerekir. Saygı ve güven vererek sorularımızı sormak önemlidir. Yani danışan sorduğumuz sorular karşısında kendini sorgulanmış, dışlanmış ve sınava alınmış gibi hissetmemelidir. Bazen ruh sağlığı uzmanları soru sorarken kültürel faktörleri göz ardı edebilmektedir. Bu terapötik ilişkiye de zarar verebilir. Örneğin görüşmeler boyunca dindar biri olduğunun altını çizen birine alkol kullanıp kullanmadığını sormak. Bundan dolayı sürecin satır araları iyi takip edilmelidir. Danışan anlaşılmadığını düşünebilir. Psikolojik danışmanlar, soru sorarken toplumsal cinsiyet rollerine dair algılarını da göz önüne almalıdır. Soru sorarken dikkat edilmesi gereken noktalar kadar sorunun neden sorulduğu ile ilgili de farkındalık sahibi olmak gerekir (Çelik ve Yıldırım, 2024).

Soru sormanın çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bundan dolayı esnek görüşmeci araçları olarak kabul edilirler. Danışanın daha çok konuşmasını istemek veya sınırlamak terapötik ilişkiyi kolaylaştırmak, ilgi veya ilgisizlik göstermek, danışan hakkında gerekli alanlarda bilgi toplamak, bakış açısını görmezden gelmek için sorular kullanılır (Sommers-Flanagan ve Sommers-Flanagan, 2021). Bazen de sorular, danışanın belli bir konuya odaklanması, iç görüşünü artırması ve farkındalık oluşturması için kullanılır

(Oras, 2018). Bu nedenler çoğaltılabilir. Örneğin danışanın amaçlarını belirlemek, problemini kapsamlı bir şekilde ele alabilmek, içerisinde bulunduğu sistemi tanımak, kendilik ve nesne tasarımları ve yaşamına dair önemli olayları hakkında bilgi sahibi olmak için soru önemli bir araçtır. Özetle çeşitli nedenlerle soru sorulmaktadır ve soru sorulurken birçok noktaya dikkat etmek gerekmektedir. Bu yapılmadığında problem hakkında kapsamlı bilgi toplamak, ilk terapötik ilişkiyi kurmak, bilgi toplamak ve gerektiğinde danışanı refere etmek gibi bütüncül değerlendirmenin amacı olan noktalarda (Çelik, 2023), başarıya ulaşmak pek mümkün olmamaktadır. Yıldırım'a (2010) göre de bütüncül bir değerlendirmenin olması ve danışanın tüm sorulara cevap vermesi, danışanın direncini zayıflatacak ve sürecin daha hızlı bir şekilde ilerlemesini sağlayacaktır. Bu da psikolojik danışma oturumuna geçiş sürecinde avantaj sağlamaktadır. Bundan dolayı bütüncül değerlendirme yaparken önemli becerilerden birinin etkili soru sormak olduğunu söylenebilir. Nitekim literatür incelendiğinde ilk görüşmelerde en önemli becerilerden birinin soru sorma becerisi olduğu görülmektedir (Kaya ve Yıldırım, 2022; Morrison, 2019; Sommers-Flanagan ve Sommers-Flanagan, 2021). Bu becerinin önemi yapılan araştırmalara da yansımıştır. Nitekim yapılan bazı çalışmalarda psikolojik danışman adaylarının soru sorma becerisinin etkililiği farklı eğitim modelleri kullanılarak artırılmaya çalışılmıştır (Meydan, 2015; Yaka, 2013). Yapılan bazı çalışmalarda ise psikolojik danışman adaylarının soru sormada zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır (Aladağ ve ark., 2014; Emül ve Öz Soysal, 2021). Bazı araştırmalarda da bütüncül değerlendirme yaparken soru sorma becerisinin etkili kullanmanın önemi üzerinde durulmuştur (Kaya ve Yıldırım, 2022). Ayrıca birçok kaynaktan soru sorma becerisi temel psikolojik danışma becerisi olarak görülmektedir (Voltan-Acar, 2015). Bu açıdan bakıldığında psikolojik danışmanlar, hangi tip soruların olduğunu ve soru sorarken nelere dikkat edilmesi gerektiğini bilmesi gerekmektedir. Bundan dolayı bu derleme makalesinde amaç, bütüncül değerlendirme sürecinde etkili soru sorabilmenin önemini vurgulamak, kullanılabilecek soru türlerine ve soru sorma becerisi kullanırken dikkat edilmesi gereken noktalarla dair genel bir çerçeveye sunmaktır.

SORU SORULURKEN DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR

Sorular, doğası gereği kontrol edicidir. Soruyu soran kişi gücü elinde bulundurur ve oturumun gideceği yönü belirler. Bu yüzden bu gücü elinde bulunduran psikolojik danışman çok dikkatli olmalı (Chen ve Giblin, 2021), adeta ne şiş yansın ne kebab mantığıyla hareket etmelidir. Bir cambazın işini yaptığı gibi hassas olmalıdır. Bu yapılmadığında danışanlar süreçten kopabilir, kendini yargılanmış veya sorguya çekilmiş hissedebilir. Örneğin ilerleyen dakikalarda sormanız gereken bir soruyu görüşmenin başlarında sormanız danışanın egosunu dağıtabilir. Bu durumu toparlamanız çok zor olabilir. Bazı soruların cevabını vermek daha basittir. Bazı sorular ise hassas veya özel konularla ilgilidir. Bu konularla ilgili uygun zamanda soru sormadığımızda henüz güven oluşmadığından danışanın cevap vermesi veya doğru cevap vermesi zor olabilir. Bu da bütüncül değerlendirme görüşmelerinin amacına ulaşmasını engeller. Bu örnekler çoğaltılabilir. Burada aktarılmaya çalışılan şey, soru sorarken birçok noktaya dikkat edilmesi gerektiğidir. İlk görüşmede daha çok soru odaklı giderken bunu psikolojik danışma oturumlarında yapmak süreci sorgu odasına çevirebilir (Çelik ve Yıldırım, 2024). Yapılan bir araştırmada, bazı danışanlar ilk görüşmede soru sormayı sinir bozucu ve tehlikeli bulurken ve bazı danışanlar ise kendini açmanın, farklı düşünmenin, başlamanın, tartışmanın şekillenmesinin ve derinlemesine düşünmeyi sağlamanın aracı olarak görmektedir. (Hartzell ve diğerleri, 2009). Bazı danışanlarda danışman sorularla kontrolü ele geçirdiği için rahatlama hissi oluşur. Anlatmak istedikleri şeyleri aktarmanın bir yoludur. Soru tam tersi bir şekilde danışmanın merakını ön plana aldığı için danışan kendi bakış açısının önemsiz olduğunu düşünebilir. Ancak danışman duyarlı sorular sorarak bu riski azaltabilir (Sommers-Flanagan ve

Sommers-Flanagan, 2021). Bundan dolayı soru sorma gücünü elinde bulunduran danışmana çok iş düşmektedir. Soru sorarken birçok noktaya dikkat etmek gerekir. Aşağıda psikolojik danışmanların soru sorma becerisini kullanırken dikkat etmesi gereken noktalara değinilmiştir:

- 1. Soruları, olumsuz olarak ifade etmeden sormak gerekir** (Morrison, 2019). “Kardeşleriniz sizinle geçinmiyor mu”? “Yerine kardeşlerinizle aranız nasıl?” sorusunu tercih etmek daha doğru olur. Soruları nötr sormak gerekir. (Çelik ve Yıldırım, 2024).
- 2. İkili (daha kötüsü çoklu) sorular sormaktan kaçının.** İkili sorular kafa karıştırıcıdır. Ruh sağlığı uzmanı farkına varmadan, danışan eksik cevap verebilir (Morrison, 2019). Örneğin, “Anne babanızla aranız nasıl?”, “Bu olay iş ve romantik yaşamınıza nasıl etki etti?” (Çelik ve Yıldırım, 2024).
- 3. Sorularınız tahmin içermemelidir.** “Nasıl hissettiniz” yerine “Üzülünüz mü?” diye soru sorulursa danışanı manipüle edebilirsiniz. Diyelim ki” Siz üzülünüz mü?” diye sorduğunuzda normalde içine bakıp “Sanırım hayal kırıklığı hissetmişim” diye cevap verecek danışan “Haklısınız üzuldüm.” diyebilir. Ayrıca bazı danışanlar, ruh sağlığı uzmanına zıt bir şey söyleme cesaretine sahip olmayabilir veya ruh sağlığı uzmanın doğru tahmin edeceğini düşünebilir (Şahin, 2021). Kültürel kodlarımızı düşündüğümüzde psikolojik danışmanın bu konuda çok dikkatli olması gerektiğini söyleyebiliriz. Birçok danışan, danışmanın ağzının içine bakmaktadır.
- 4. Sorularınız yönlendirme içermemelidir.** Yönlendiren sorular, beklenen cevabı ima edici sorulardır (Morrison, 2019). “Annen, okuldaki ders başarısından dolayı mı seninle iletişimi kopardı?” yerine “Ders başarın annenle ilişkilerine nasıl etkiledi?” sorusu sorulabilir (Çelik ve Yıldırım, 2024). Yönlendirici sorular, bazen soruyu soranın yaşamına dair bilgi verir. Kendi yaşamından yola çıkarak danışanın yaşamına dair soru sorulur. Bu doğru bir yaklaşım değildir. Danışanların bireyselliğine veya eşsizliğine saygı duymak gerekir. “Patron, görevinizi yapmadığımız için mi size bağırdı?” Aslında danışman bir patronun neden bağırabileceğine dair bir imada bulunuyor. Öyle tahmin ediyor. “Patronla aranız açılmasıyla ilgili neler söylemek istersiniz. Ne oldu? veya “Az önce tükenmiş olduğunuzu söylediniz. Bununla neyi kast ettiniz?” şeklinde sorulabilir.
- 5. Sorular peş peşe ara vermeden sorulmamalıdır.** Birbiri ardına sorulduğunda danışan sorgulandığını veya manipüle edildiğini hisseder. Buda dirence neden olabilir (Miller ve Rollnick, 2012). Bunu anlamak için size peş peşe soru soran bir terapistiniz olduğunuzu hayal etmeniz yeterlidir. Sorular sürece yedirilmelidir. Aksi takdirde iş anketörlüğe döner (Çelik ve Yıldırım, 2024). Bu noktada üç soru sorma kuralına uyabilirsiniz. Bu kuralda danışana ardı ardına en fazla üç soru sorulur (Miller ve Roolnick, 2002).
- 6. Neden sorulardan kaçınmak gerekir.** Neden sorusu otomatik savunma tepkisi yaratır. Eleştiri veya suçlama olarak algılanabilir (Chen ve Giblin, 2021). İçgörüsü düşük danışanlarda neden sorusu engellenmişlik hissi yaratabilir. Buda terapötik ilişkiye zarar verir (Morrison, 2019). Ayrıca neden soruları entelektüelleştirmeye ve savunmaya neden olduğu için olumlu ilişkiye zarar vermektedir (Sommers-Flanagan ve Sommers-Flanagan, 2021). “Neden annen ile babanın arasını düzelterek bir şeyler yapmak istemedin?” yerine “Annen ile babanın yaşadığı problem karşısında sessiz kalma nedenlerini anlamama yardımcı olur musun?” veya “Bu sessizliğini neye

bağlıyorsun?” veya “Sessizliğinin nelere bağlı olarak gelişmiş olduğunu düşünüyorsun?” (Çelik ve Yıldırım, 2024). Ancak görüşmede neden sorularına ihtiyaç duyabiliriz. Neden sorusu sorduğumuzda özellikle yargılayıcı bir tutumdan uzak durmalı, danışanın duygu ve düşüncelerini merkeze almalıyız. Örneğin danışan; “Sizce bu davranışınızın altında yatan neden ne olabilir?” “O sırada böyle konuşmanızın sebebi neydi sizce?” şeklinde sorular sorulabilir (Oras, 2018). Tabi neden sorusu sorduğumuzda danışanla olumlu bir ilişkimiz olup olmadığına dikkat etmemiz gerekir. Eğer danışanın yaşamına dair özel veya belirli bir durumu düşünmesini istediğinizde neden sorusundan faydalanabilirsiniz. Bu yaşamına dair derinlemesine düşünmesini sağlar (Sommers-Flanagan ve Sommers-Flanagan, 2021). Morrison’a (2019) göre iç görüşü düzeyi düşük danışanlara neden sorusu sormak, engellenmişlik hisse yaratabilir. Bu da terapötik ilişkiye zarar verebilir. Özetle danışanınızın özelliklerini göz ardı etmeden zamanı ve yeri uygunsa çok abartmadan neden soruları sorulabilir. Ancak çok temkinli olmak gerekir.

7. **Küçük düşürücü sorulardan kaçının.** Danışanın savunmaya geçmesine neden olur. Örneğin “İçki içmeniz hiç ciddi bir yargılama hatasına neden oldu mu?” Ayrıca bu danışanda direncin oluşmasına sebep olabilir (Morrison, 2019). Bunu anlamak için psikolojik danışman olmaya gerek yoktur. Günlük yaşamınızda küçük düşürücü soru aldığımızda ne yaptığımızı ve ne hissettiğinizi düşünün. Örneğin, “Kumar oynamanın ailenize ve size zarar verdiğini bildiğiniz halde neden oynamaya devam ediyorsunuz?”.
8. **Sorularınızın anlaşılır olup olmadığına dikkat edin.** Soru sorarken teknik dilden uzak durun. Örneğin “Önceki aldığınız terapi hizmetinde hiç psikoteknik bilgilendirme aldınız mı?” yerine “Terapi hizmeti aldığımızı söylemişsiniz. Bu sürece dair neler biliyorsunuz? (Çelik ve Yıldırım, 2024).
9. **Kendinize sorulmasını istemediğiniz soruları veya sormaya ve duymaya hazır olmadığınız soruları danışana sormayın.** Mesleki açıdan bu doğru olsa bile ahlaki açıdan doğru olmayabilir. Örneğin bir ergene cinsel yaşamıyla ilgili sorulan soruların ergen tarafından danışmana yönlendirilebilir. Bazen de danışman, soruyu sorarken o kadar zorlanır ki danışan bunu anlar. Utanarak, çekinerek sorulan soru o parçanın hızlı geçilmesine, danışanın yeteri kadar bilgi vermemesine neden olabilir. Danışman bunun hızlı geçilmesi gereken bir parça olduğu mesajını bilinçli veya bilinçdışı olarak vermiştir. Özetle cinsel yaşam vb. gibi konularda soru soran danışmanın rahat olması danışana da bir rahatlık verecektir (Çelik ve Yıldırım, 2024).
10. **Soruları sorarken zihninizde ön hazırlık yapmanız gerekir.** Aksi takdirde kısa bir şekilde sormanız gereken bir soru başı sonu belli olmayan bir hikâyeye dönüşebilir. Yani soru sormadan ne soracağınızı bilin ve onun izini sürün (Çelik ve Yıldırım, 2024). Sorularınız danışanın problemine dair uzmanlığınızı gösterirse, danışan sizi uzman olarak algılar ve bu terapötik ilişkiye olumlu etki eder (Morrison, 2019).
11. **En iyi soru kısa sorulabilen sorudur.** Soruları çok uzatıyorsanız, bunun sizin yaşamınızda neye karşılık geldiğini anlamaya çalışın. Örneğin soruyu doğrudan sormaktan utanıyor musunuz veya daha mı uzman görüneceğinizi düşünüyorsunuz? (Çelik ve Yıldırım, 2024). Nitekim Morrison’a göre (2019) uzun sorular danışanın zihnini karıştırabilir. Ayrıca bu ilk görüşmede kritik bir öneme sahip olan zaman yönetimini doğru bir şekilde yapmanızı engelleyebilir.

- 12. Yeni yönlendiriciler veya daha fazla bilgi ihtiyacı için soracağımız sorularda odaktan yani merkezden çıkmamaya dikkat etmek gerekir.** Bunu yapabilmek için psikolojik danışmanın çalıştığı konuyla ilgili derin bilgi sahibi olması gerekir. Aksi takdirde sorular gelişi güzel sorulur. Örneğin yaygın anksiyetesinden bahseden biri ile obsesyonlarından bahseden birine soracağımız ekstra sorular farklıdır (Çelik ve Yıldırım, 2024).
- 13. Sorular çeşitli dinleme tepkileriyle sorulmalıdır.** Bu yapılmadığında terapi odası sorgu odasına dönebilir (Nelson-Jones, 2020; Sommers-Flanagan ve Sommers-Flanagan, 2021). Aralarda etkin dinleme serpiştirmek, anladıklarımız doğruluğu noktasında ek kanıtlar sağlar (Nelson-Jones, 2020).
- 14. Sorularımızın bir amacının olması bir soruna veya duyguya daha derinden bakmamızı sağlayabilir.** Aksi takdirde daldan dala atlayan kuş misali konudan konuya atlayabilirsiniz (Çelik ve Yıldırım, 2024). Hipotezler kurup soruların sorulması gerekir. Tıpkı kuramsal bilgilerden yola çıkarak bilimsel araştırmasının sorularını soran bilim adamı gibi.
- 15. Sorulara çok ayrıntılı cevap veren konuşkan danışanlarla görüşme yaparken kısa cevaplı sorulardan faydalanılabilir** (Sommers-Flanagan ve Sommers-Flanagan, 2021). “Şimdi soracağım sorulara kısa cevaplar vermenizi istiyorum.” şeklinde açıklama yapabilirsiniz.
- 16. Danışanın sorulara verdiği cevaplar anlaşılmadığında danışman merak içerisinde olabilir.** Bu durumlarda yapılması gereken tahminde bulunmak veya danışanın söylediklerinin zaten önemsiz olduğunu düşünmek olmamalıdır. Yapılması gereken açıklamaya davet sorularının sorulmasıdır (Hackney ve Cormier, 2008). Özellikle danışanın aktardıklarını takip etmekte zorlanıyorsanız devam etmek yerine açıklama istemeniz yerinde olur. Aksi takdirde, birçok bilgiyi kaçırmış olursunuz. Ancak fazla kullanılması danışanın dikkatini dağıtabilir (Hackney ve Cormier, 2008).
- “Sizi takip etmekte biraz zorlandım. İlk olarak annenizin evi terk ettiğini söylediniz. Ondan sonrasını tekrar anlatabilir misiniz?”*
- 17. Soru sorarken danışanımızın gelişimsel dönemini ve kültürel özelliklerini göz önüne almak gerekir.** Örneğin, bir gençle veya çocukla çalışırken zihinsel gelişimlerinden dolayı sorularınızı somut bir şekilde sormanız gerekebilir.
- “Psikolojik danışman, danışmada bireyselliğin önemsendiği toplumlarda başlangıç düzeyi soruları sorarken “bugünkü seansımızda size nasıl yardımcı olabilirim” şeklinde bir soru sorabilir. Buna karşılık hiyerarşik ve sosyal statü farklılıkların olduğu toplumlarda başlangıç düzeyi sorusu şu şekilde olabilmektedir: “bugünkü seansımızda ne konuşmak istersiniz?” şeklinde olabilmektedir. Farklı soru sorma biçimlerinin nedeni, danışanların farklı kültürel altyapılardan gelmeleri ve kültürel faktörlerin danışanların algıları ve kendilerini açma düzeyleri üzerinde etkili olduğu bildirilmektedir” (Pedersen ve Ivey, 1998, s.133. akt., Büyükşahin-Çevik, 2014).*
- 18. Açık uçlu ve kapalı uçlu soruları dengeli bir şekilde yeri ve zamanında kullanmak gerekir.** Bazı uzmanlar kapalı uçlu soruların hiç sorulmaması gerektiğini düşünse de bu doğru değildir.

Yeri ve zamanında kullanılan kapalı uçlu bir sorunun birçok avantajı bulunmaktadır. Morrison'a (2019) göre, bu soru türlerini beraber kullanmak aldığımız bilgilerin geçerliliğini yükseltir.

19. Bütüncül değerlendirme görüşmelerinde ne amaçla bu kadar soru sorulması gerektiği danışana açıklanmalıdır (Çelik ve Yıldırım, 2024). Şöyle söyleyebilirsiniz:

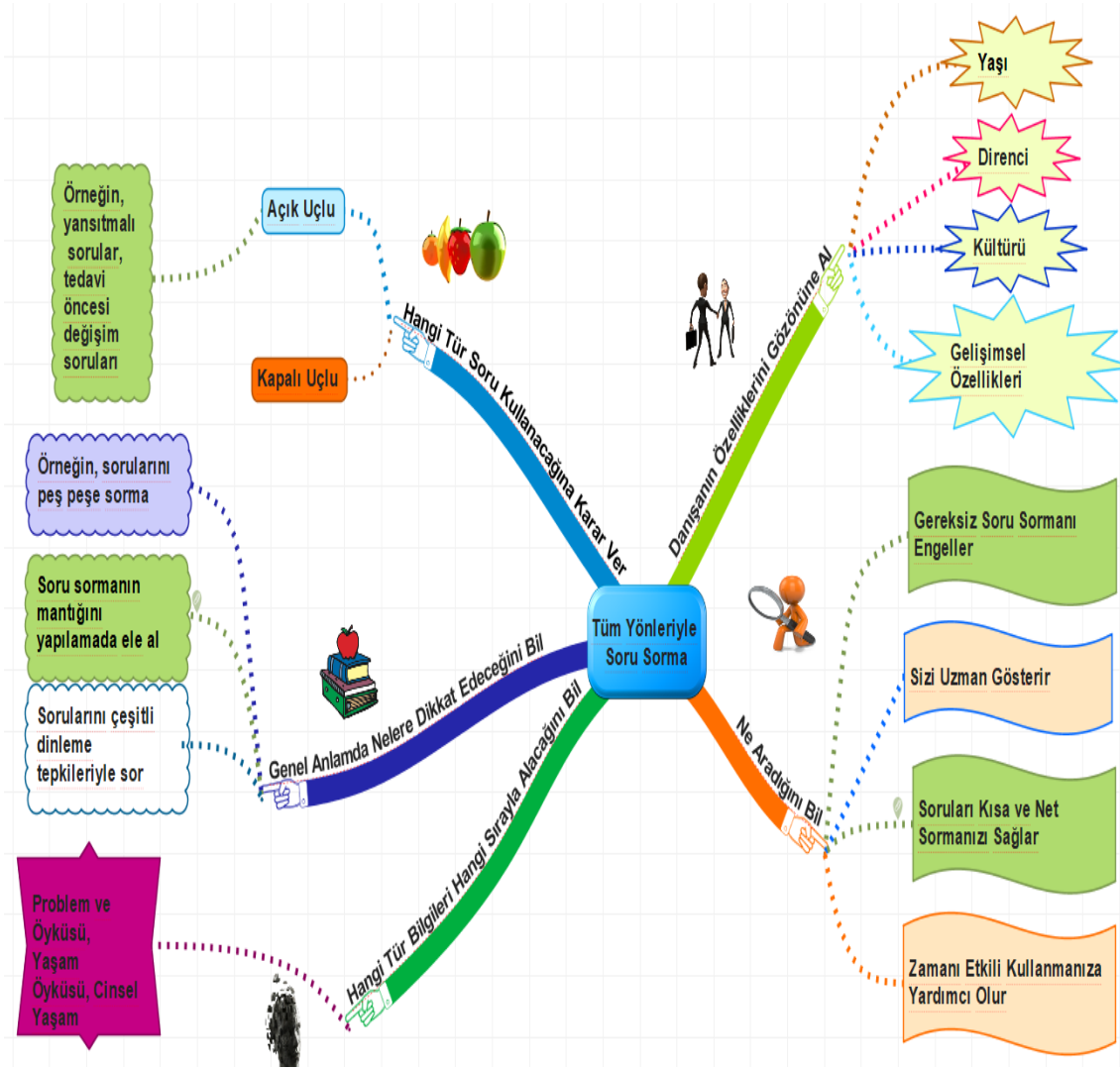
Danışman: Sana soracağım bu soruların bazılarını anlamsız, bazılarını saçma, bazılarını başkalarıyla paylaşılmayacak kadar özel bulabilirsin. Bazı sorular tekrar tekrar soruluyormuş gibi gelebilir sana... Öyle düşündüğünde benimle bunları paylaşabilirsin... bazı sorularıma cevap vermek isteyebilirsin... Her nasıl düşünürsen düşün amma ben burada olup senin benimle yaşamındaki olanı ve olmayanı paylaşman için sana destek olacağım. Soracağım.

Danışan : Anladım

Danışman: Çok soru sorulmasının nedeni nedir peki? Sen bu sorulara cevap verirken aynı zamanda anlattıklarının ilk elden tanığı ve bu hayatı yaşayan kahramanı olarak anlatacaksın İbrahim...Senin başrolünde gerçekleşen bir filmi izleyeceğiz birlikte... Ve benim için bu filmdeki tüm sahneler önemli ve şu an farkında olmasan da senin için de çok önemli... Bazı sahneler daha da önemli olacak ve biz, bandı geri sarıp tekrar o anı, anları dikkatle ele alacağız...Bazen bunu burada aynı anda yapacağız, bazen de ben senden sonra sen evinde, okulunda iken yapacağım. (Yıldırım, 2020, s.97).

Bu soru sormanın olumsuz sonuçlarını azaltabilir. Danışanların savunmaları kırılabılır ve iş birliğine açık olurlar (Sommers-Flanagan ve Sommers-Flanagan, 2021). Bunun önemli bir avantajı da danışan psikolojik danışma ve değerlendirme oturumları arasındaki farkı kavrar.

Şekil 1. Tüm Yönleriyle Soru Sorma

Bütüncül değerlendirme yaparken birçok soru türünden faydalanmak mümkündür. Bu soru türleri arasındaki farkları bilmek gerekir çünkü danışana soracağımız farklı türdeki sorular, görüşmeyi farklı noktalara getirir, her soru türünün amacı farklıdır, farklı tepkiler ortaya çıkarır. Aşağıda psikolojik danışmada kullanılacak bazı soru türlerine yer verilmiştir:

1-Açık Uçlu Sorular: Açık uçlu sorular, tek kelimeyle yanıtlanmayan sorulardır. Görüşmeyi başlatmada, danışandan bir konuyla ilgili ayrıntı almada, olayları veya durumları somutlaştırmada kullanılır (Hackney ve Cormier, 2008). Bu sorular genelde ne, nerede, ne zaman veya nasıl ile sorulmaktadır (Cormier ve Hackney, 2015). Ancak her zaman bu böyle olmayabilir. Örneğin, “Eve ne zaman gittin?” sorusuna verilecek cevap kısa olur (Sommers-Flanagan ve Sommers-Flanagan, 2021). Açık uçlu sorular, sorulduğunda danışan sorumluluk alır (Cormier ve Hackney, 2015). Topu adeta danışana atmanın bir yoludur. Morrison’a göre (2021) danışanın daha açık ve kapsamlı iletişim kurmasına yardımcı olduğu için görüşmenin ilk bölümlerinde açık uçlu sorulardan yoğun bir şekilde faydalanmak gerekir. Açık uçlu sorular, danışanın bir konu hakkında kendi diliyle ile istedikleri gibi cevap vermesini sağlar. Örneğin bir

açık uçlu soru sorduğumuzda danışan için yaşamının hangi parçasının önemli olduğu, neyi görmezden geldiğini, neyi anlatmakta zorlandığını anlayabiliriz. Aşağıda açık uçlu sorularla ilgili bazı örnekler verilmiştir:

“Babanla aranın kötü olduğu zamanlarda arkadaşlarıyla ilişkilerin nasıldı?”

“Fen lisesinde yatılı olarak okuduğun zamanlarda öğretmenlerinle ilişkilerin nasıldı?”

“Bu olay iş yaşamını ne ölçüde etkiledi?”

“Annenin bu olaydaki rolünü anlatır mısın?”

“Bu durumlarda ne yapıyorsun?”

“Kız kardeşin ne yapsaydı nasıl davransaydı. Bu olaylar olmazdı.”

2- Kapalı Uçlu Sorular: Tartışmanın odağını daraltan sorulardır. Belirgin bir bilgiye sahip olmak istediğimizde sorulur. Soruların cevapları genelde “evet”, “hayır” gibi belirgin bilgi ile cevaplandırılır (Hackney ve Cornier, 2008; Nelson-Jones, 2020). Kapalı uçlu sorular, kaçamak cevaplara fırsat vermediği için özellikle bazı bilgileri aktarmayan danışanlarda işe yarayabilir. Ayrıca bu sorular danışanda ruhsal bir patoloji olup olmadığını anlamamızı sağlar. Açık uçlu sorular, bu bilgileri bize vermeyebilir. Danışan net cevaplar vermediğinde de bu tür sorulardan faydalana bilirsiniz. Bir diğer avantajda önceki topladığımız bilgilerin doğruluğunu ve yanlışlığını doğrulamaktır (Morrison, 2019). Çok fazla kapalı uçlu soru sormanız, ilk görüşmenin en önemli amaçlardan biri olan danışana dair bilgi toplama işini sekteye uğratabilir ve hatta danışan kısa cevaplarla geçiştirildiğini düşünüyorsa terapötik ilişkiye zarar verir. Bazen de danışanlar kısa cevaplı sorulara cevap vermeye alıştıkları için uzun cevaplar beklediğiniz sorulara kısa cevaplar verebilirler. Bu açıdan Morrison’ a (2019) göre bu tür sorular ilişki kurulduktan ve danışan ayrıntılı cevaplar vermeye alıştıktan sonra kullanılmalıdır. Aşağıda diğer soru türlerine yer verilmiştir. Bu soru türlerinin birçoğu açık uçludur.

3-Açıklamaya Davet Soruları: Psikolojik danışmanın sahip olması gereken önemli becerilerden biridir. Bu soruları üç başlıkta toplayabiliriz: Bilgi toplamak için sorulan, ilk görüşme için sorulan ve biçimlendirici etkileri olan sorular (Chen ve Giblin, 2021):

Bilgi Toplamak İçin Sorular: Psikolojik danışmanlar, çeşitli nedenlerle bu sorulardan faydalanmaktadır. Bu nedenler, oturumu başlatmak, bağlantı örüntülerini ortaya çıkarmak, somutlaştırma, danışanın gözünden olayı anlama veya keşfetme, danışanın içsel deneyimlerine yönelme, gerekli diğer bilgileri toplama, danışanın güçlü olduğu yanları ve sahip olduğu kaynakları ortaya çıkarmak şeklinde sıralanabilir. Aşağıda buna dair bazı sorulara yer verilmiştir:

“Kendiniz hakkında neleri anlatmak isterdiniz?” (Oturumu başlatma)

“Öfkenizi ortaya çıkarmak için özellikle ne yapıyorsunuz?” (Somutlaştırma yapma)

“Depresyondaım derken ne demek istiyorsunuz?” (Bakış açısını öğrenme)

“Şu an aklınızdan neler geçtiğini söylemek ister misiniz?” (İçsel deneyimlere yönelme)

“İnsanların sizi en çok cesaretlendirdiği şeyler ne tür şeylerdir?” (Güçlü yönler)

“Bu sorunu daha iyi anlamak için başka hangi bilgileri bilmem gerekiyor?” (Ekstra bilgi)

İlk Görüşme İçin Sorular: Bu tür sorular genelde ilk görüşmede kullanılmaktadır. Bu tür sorulara bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

“Bu sorun ne zamandır devam ediyor?”

“Psikolojik danışmaya gelmeden önce, bu problemle başa çıkmak için neleri denediniz?”

“Büyürken ailenizde hangi rolü üstlendiniz?”

Biçimlendirici Etkileri Ortaya Çıkarmak İçin Sorulan Soruları: Psikolojik danışmanlar, bu tür sorulardan, danışanın yaşamına etki eden kişiler hakkında bilgi sahibi olmak, temel inançlarını, kültürel ve sosyal etkileri ortaya çıkarmak, danışanı dönüştüren deneyimler ile ilgili bilgi toplayabilmek amacıyla faydalanmaktadır. Aşağıda bu tür sorulara dair bazı örneklere yer verilmiştir:

“Hayatında seni en çok kim etkiledi?”

“Sonunda okuldaki zorbalara karşı koyduğunda kendinle ilgili ne öğrendin?”

“Göçmen bir ailede büyümek seni nasıl etkiledi?”

4-Odaklanma: İlk görüşmelerde önemli bir diğer beceri de odaklanmadır. Danışanlar bazen birden fazla sorundan bahseder veya konuşulan konuyu dağıtırlar. Bu tip durumlarda konuyu veya duyguları belli bir odağa çekmek veya sınırlandırmak için odaklanma becerilerinin kullanılması gerekmektedir. Bu danışanın geçiştirdiği durumların derinlemesine araştırılmasını sağlamaktadır. Odaklanma özellikle bir sorunu, sorundaki kişi veya kişileri, sorunun ortaya çıkmasına neden olan faktörleri, anahtar bir kelimeyi ve bazen bir duyguyu daha detaylı incelemek için gereklidir. Aşağıda odaklanma becerisinin kullanımına dair örneklere yer verilmiştir (Chen ve GIBLIN, 2021, s.83):

“Sam, ailene kızgın olduğunu söylediğini duydum. En çok hangi aile üyesine kızdığını daha ayrıntılı olarak açıklar mısın?”

“Çok fazla endişelendiğini söyledin Joe. Seni en çok endişelendiren şeye bir örnek verebilir misin?”

5-Netleştirici İfadeler: Psikolojik danışman, çok fazla açık uçlu soru veya açıklamaya davet sorusu sorduğunu düşünüyorsa netleştirici ifadeler becerisini kullanabilir. Bu beceri sayesinde adeta danışana onu daha derinlemesine incelemeye dair bir davet gönderilir. Netleştirici ifadeler empatik tepki verme ve bilmeme pozisyonu olmak üzere iki bileşenin bir araya gelmesinden oluşmaktadır (Chen ve GIBLIN, 2021, s.84):

“Kızgın olduğunu görebiliyorum (empati), ama neyle ilgili olduğundan emin değilim” (Bilmeme pozisyonu).

Ailenin toplumda göze battığını söyledin (yeniden ifade etme). Ailenden utandığını mı söylüyorsun yoksa başka bir şey mi anlamadım. (Bilmeme pozisyonu).

6-Doğrulayıcı İfadeler: Bu beceri, belirli bilgilerin doğru anlaşılıp anlaşılmadığını test etmek amacıyla kullanılmaktadır. Doğrulayıcı ifadeler, danışmanın danışanı etkin bir şekilde dinlediğinin kanıtıdır. Bu aynı zamanda danışanla empatik düzeyde iletişime girmeyi sağlamaktadır. Bu becerinin doğru bir şekilde

kullanılması danışanın kendine dair farkındalıklarını artırabilir. Böylece danışan kendini daha iyi anlar ve kendine dair içgörüsü artar. Bu beceri sadece danışanın söylediklerini değil aynı zamanda psikolojik danışmanın danışanın dünyasına dair hipotezlerini test etmesini de sağlamaktadır (Hackney ve Cornier, 2008):

“Anladığımdan emin olalım. Sen diyorsun ki...”

“Bakalım doğru anlamış mıyım? İşyerindeki bazı koşulları değiştirmeyi denemek istiyorsun, doğru mu?”

7-Bağlantı Kurma İfadeleri: Bağlantı kurma ifadeleri, danışanın birbirinden bağımsızmış gibi gözükken olaylar, duygular, düşünceler ve koşullar arasındaki bağlantıları fark etmesini veya araştırmasını amaçlamaktadır. Bu bağlantıları görmek yani farkına varmak, danışanın yaşamı üzerindeki kontrolü yeniden kurması anlamına gelebilir (Hackney ve Cornier, 2008):

“Kocanızın baş edilmesi zor biri olduğunu söylemişsiniz. Anlattığınız şey, bunun bir örneği mi?”

“Ne zaman biri ona karşı çıksa, abartılı tepki veriyor gibi gözüküyor doğru mu?”

8- Rahatlatıcı Sorular: Danışanın cevap verip vermeme hakkını elinde bulundurduğu sorulardır. Sorulara hayır cevabı almak istenmiyorsa terapötik ilişki kurulmamışsa ve çocuklarla ve gençlerle çalışırken sorulmamalıdır (Sommers-Flanagan ve Sommers-Flanagan, 2021):

“Bu konuda biraz daha ayrıntı verebilir misiniz?”

“Dün gece kocanızla geçen tartışmada neler oldu bana anlatabilir misiniz?”

Bazı danışmanlar, nazik olma adına veya danışanı kırmama adına belki de kırılmaya karşı hassas olduğu vb. nedenlerle bütün sorularını bu şekilde sormaktadır. Bu doğru bir yaklaşım değildir. Buna neden olan motivasyonlarını veya ihtiyaçlarını ortaya çıkarıp bu durumla çalışmalarını gerekir. Psikolojik danışma ortamları sosyal nezaket oyunlarının oynandığı yerler değildir.

9-Dolaylı veya İmal Sorular: Psikolojik danışman, danışanın duygu ve düşüncelerini merak ettiği ancak danışanı cevap vermeye zorlamamak istemediğinde kullanılır. Bu tür sorular çok fazla kullanılmalıdır. Özellikle danışanla yeterli uyumlu bir ilişkisinin oluşması beklenilmelidir. Aksi takdirde danışan psikolojik danışmanı sinsî ve çıkarıcı olarak algılayabilir (Sommers-Flanagan ve Sommers-Flanagan, 2021):

“Sağlık sorunlarıyla başa çıkmak sizin için zor olmalı.”

“Yeni iş arama konusunda ne düşündüğünüzü merak ediyorum.”

10- Yansıtıcı Sorular: Bu tip sorularla danışanın bilinçli ve bilinçdışı çatışmaları, değerleri, duyguları, düşünceleri belirlenir (Sommers-Flanagan ve Sommers-Flanagan, 2021):

“Size kayıtsız şartsız bir milyon lira verilseydi, ne yapardınız?”

“Üç dileğiniz olsa ne dilerdiniz?”

11-Derecelendirme Soruları: Bu soru tipini Çözüm Odaklı Terapi yaklaşımı literatüre kazandırmıştır. Amaçları belirlerken ve tartışırken kullanılabilir (Geldard ve Geldard, 2013):”

“1’i “inanılmaz derece yetersiz” olarak, 10’u da “gerçekten yeterli “olarak tanımlarsak, 1 ile 10 arasında bir derecelendirme yaptığında şu anda kendini nerede görüyorsun?”

“1’i “oldukça depresif “, 10’u “çok mutlu” olarak tanımlarsak, 1 ile 10 arasında bir puanlamada gelecekte kendini nerede görmek isterdin?”

12-Tedavi Öncesi Değişim Soruları: Çözüm odaklı terapiyi uygulayan uzmanlar, psikolojik danışma öncesi değişim hakkında bilgi sahibi olmak isterler. Bundan dolayı tedavi öncesi değişim soruları sorarlar (De Shazer, 1985). Bu sorular danışanı çözüme ve değişime odaklar (Sharf, 2021). Danışan harekete geçer (Sommers-Flanagan ve Sommers-Flanagan, 2021).

“İlk seans için telefon ile aradığımızdan beri hayatınızda ne gibi değişimler oldu veya olmaya başladı?” (De Shazer ve ark., 2021).

13- Yüzelik Soruları: Derecelendirme sorularına benzerdir. Bu sorular sayesinde danışan değişimin farkına varır ve değişimi tanımlar (Sommers-Flanagan ve Sommers-Flanagan, 2021):

“Kendinizi çok depresif hissettiğinizden söz ediyorsunuz. Ancak merak ediyorum, kendinizi şimdikinden yüzde 1 bile az depresif hissettiğinizde, hayatınız şimdikinden ne kadar farklı olurdu?”

Soruda sorulan oranlar, her soruda artırılır. Böylece danışan değişime odaklanır.

14- Mucize Sorular: Mucizevi sorular, danışanın problemleri ve problemlerinin nedenleri hakkında çok fazla zaman harcamadan, psikolojik danışma sürecinden ne beklediklerini belirler (De Shazer, 1985). Danışan problemlerine varsayımsal çözümler bulur (Geldard ve Geldard, 2013):

“Eğer bir mucize gerçekleşmiş ve problem çözülmüş olsaydı, neyi farklı yapıyor olurdun?”

“İşler mucizevi bir şekilde değişseydi, hayat nasıl olurdu?”

15-Dışsallaştırma Soruları: Bu tür sorular sayesinde kişi ile problem birbirinden ayrılır. Amaç kontrolünün danışanda olduğunu vurgulamaktır (Geldard ve Geldard, 2013):

“Sen öfkeni kontrol etmekten çok öfken seni kontrol ediyor gibi görünüyor. Öfken seni nasıl tuzağa düşürdü?”

16- Varsayım Soruları: Olumlu değişimi olmuş gibi farz edip, bu değişimi ayrıntılı bir şekilde tanımlayan sorulardır (Sommers-Flanagan ve Sommers-Flanagan, 2021):

“Diğer öğrenciler seni çıldırtmak için uğraştığında, sen oldukça sakin olursan ne gibi bir değişiklik olur?”

Farz edelim ki iki yıl sonra alkol bağımlılığından tamamen kurtulmuş olarak yaşamını sürdürüyorsun. Bu durumda sakin kalmak ve kendini meşgul etmek için neler yapardın?

17- İstisnalara Yönelik Sorular: Problemin görülmediği zamanı vurgulayan sorulardır (Sharf, 2021).

“Hangi durumlarda kardeşinle daha iyi geçinirsin?”

“Eşinizle tartışmadığınız zamanlarda neyi farklı yapıyorsunuz?”

18- Sonuca Özel veya Yeniden Tanımlama Soruları: Değişim ne kadar küçük olursa olsun, danışan bir değişim veya başarıdan söz ettiğinde kullanılır (Sommers-Flanagan ve Sommers-Flanagan, 2021):

“Korkunuzu yenerek alışverişe nasıl gittiniz?”

“Sakin kalmayı nasıl başardınız?”

Bu tip sorular problem odaklı yaklaşımlarla beraber kullanılıp aradaki farkı danışanın görmesi sağlanabilir (tabi ki ilk görüşmeler dışında):

“Seni kızdırdığında aklından neler geçiyordu?” (Problem odaklı)

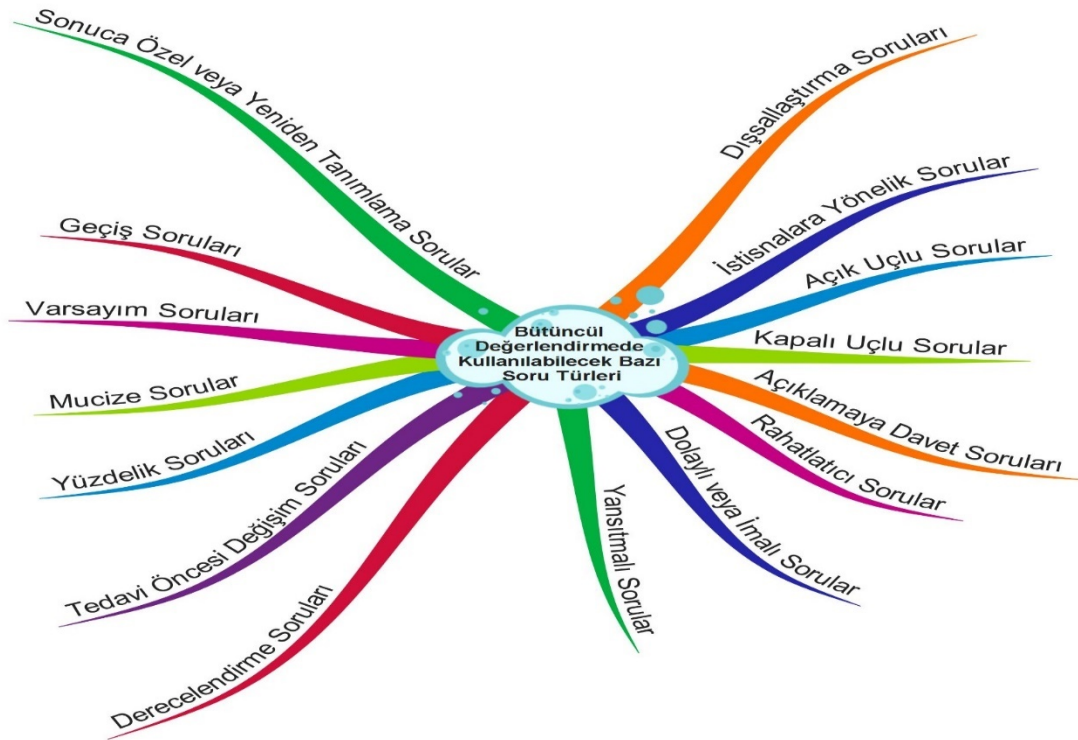
“Seni kızdırmasına rağmen sakin kalmayı başardığında aklından neler geçiyordu?”

19-Geçiş Soruları: Danışanın daha önce aktardığı önemli bir konuyu tekrar gündem etmek, herhangi bir konunun diğer yönlerini de öğrenmek, psikolojik danışmanın etkin olduğunu göstermek ve görüşmeyi hareketlendirmek için kullanılır (Geldard ve Geldard, 2013):

“Daha önce, problemleri bir yaşantı geçirdiğinden bahsetmiştin. Bu yaşantıyla ilgili daha başka neler anlatmak istersin?”

“Daha önce annen ve üvey babanın neler hissettiğinden ayrıntılı bir biçimde söz ettin. Burada kız kardeşinin yeri nedir bunu merak ediyorum.”

Özetle görüşmelerde kullanılabilecek birçok soru türü bulunmaktadır. Yukarıda aktarılan bazı sorular (mucize soru vb.) gibi birçok kuram kendine özgü soruları bir teknik olarak kullanır. Örneğin seçim soruları Gerçeklik Terapisi; Guru ve farkındalık artırıcı sorular Gestalt Terapi; döngüsel sorular Milan Sistemik Aile Terapisi, üç soru tekniği ve sokratik sorgulama Bilişsel Terapi.

Şekil 2. Bütüncül Değerlendirmede Kullanılabilecek Bazı Soru Türleriyle İlgili Kavram Haritası

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma bütüncül değerlendirme yaparken sorulabilecek soruları ve bu soruların sorulurken dikkat edilmesi gereken noktaları ele almayı amaçlamıştır. Bütüncül değerlendirme yapılırken amaç danışanın yaşam öyküsünü alarak, getirmiş olduğu problemi ve problemin öyküsünü, problemin nedenlerini, problemin sonuçlarını ortaya çıkarmaktır. Tüm bunlar yapılırken ilk terapötik ilişki de kurulmaya çalışılır (Çelik, 2023). Bunun yapılabilmesi için psikolojik danışmanın birçok beceriyle beraber soru sorma becerisine sahip olması gerekir. Bu beceri yeri ve zamanında, dikkat edilmesi gereken noktalar göz önüne alınıp sorulduğunda danışanın direncinin kırılmasına, psikolojik danışma oturumlarına geçişin kolaylaşmasına, ilk terapötik ilişkinin kurulmasına, danışanın danışmanı uzman olarak görmesine, geçerli ve güvenilir bir vaka formülasyonunun oluşmasına ve danışanın farkındalık düzeyinin artmasına yardımcı olur. Aksi takdirde terapötik ilişki zarar görür, danışan baskı hissedebilir, direnç geliştirebilir, değerlendirme görüşmeleri anketörlüğe dönebilir ve ilk görüşmenin amacı olan bilgi toplamak sekteye uğrayabilir. Tüm bu nedenlerden dolayı psikolojik danışmanların bütüncül değerlendirme görüşmelerinde hangi tür soruları sorabilecekleri ve bu soruları sorarken nelere dikkat etmeleri gerektiğini bilmeleri gerekir. Bu yapıldığında danışanlara daha kaliteli hizmetler sunulabilir. Son olarak konunun daha iyi anlaşılabilmesi için ilk görüşme veya görüşmelerde soru sorma becerisi ile ilgili daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir. Konuya dair araştırmalarının eksikliği dikkat çekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aladağ, M., Yaka, B. ve Koç, D. (2014). Psikolojik danışma becerileri eğitime ilişkin psikolojik danışman adaylarının görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(3), 859-886.
- Büyükşahin-Çevik, G. (2014). Kültür merkezli psikolojik danışma: Kuramsal bir inceleme. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(2), 577-596.
- Chen, M. W., & Giblin, N. J. (2021). *Bireyle psikolojik danışma ve terapi*. (Çev. Eds. Çetinkaya Yıldız ve G. Çakır Çelebi). Nobel. (Eserin orijinali 2004'te yayımlandı).
- Cormier, S., & Hackney, H. (2015). *Psikolojik danışma stratejiler ve müdahaleler*. (Çev. Eds. S. Doğan ve B. Yaka). Pegem. (Eserin orijinali 2007'te yayımlandı).
- Çelik, M. (2023). Psikolojik danışmanlar için danışanı bütüncül değerlendirme yeterlilik ölçeğinin geliştirilmesi: Bir keşfedici karma desen çalışması. [Yayımlanmamış doktora tezi]. İnönü Üniversitesi.
- De Shazer, S. (1985). *Keys to solution in brief therapy*. Norton.
- De Shazer, S., Dolan, Y., Korman, H., Trepper, T., McCollum, E., & Berg, I. K. (2021). *More than miracles: The state of the art of solution-focused brief therapy*. Routledge.
- Emül, B., & Öz Soysal, F. S. (2021). Psikolojik Danışman Adaylarının Psikolojik Danışma Becerileri ve Özyeterliliklerine İlişkin Görüşleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(2), 500-514. <https://doi.org/10.51460/baebd.934119>.
- Geldard, K. ve Geldard, D. (2013). *Ergenler ve gençlerde psikolojik danışma*. (Çev. Edt. M. Pişkin). Nobel.

- Hackney, H. & Cormier, S. (2008). *Psikolojik danışma ilk ve teknikleri: Psikolojik yardım süreci el kitabı*. (Çev. T. Ergene ve S. Aydemir Sevim). Mentis Yayıncılık.
- Hartzell, M., Seikkula, J., & von Knorring, A. L. (2009). What children feel about their first encounter with child and adolescent psychiatry. *Contemporary family therapy*, 31(3), 177-192. <https://doi.org/10.1007/s10591-009-9090-x>
- Kaya, M. S., & Yıldırım, T. (2022). Dinamik Yönelimli Yaklaşımlarda Anamnez Oturumundan Psikoterapi Oturumuna Geçiş Süreci: Aday Psikoterapistler İçin Bir Kılavuz. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 9(2), 279-299. <https://doi.org/10.31682/ayna.928642>.
- Meydan, B. (2015). Bireyle psikolojik danışma uygulamasında mikro beceri süpervizyon modeli'nin etkililiğinin incelenmesi. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5(43), 55-68.
- Miller, W. R., & Rollnick, S. (2012). *Motivational interviewing: Helping people change*. Guilford press.
- Morrison, J. (2019). *İlk görüşme* (Çev. Eds. S. Uluç, V. Gülüm ve E. Ataman). Nobel Yayıncılık. (Eserin orijinali 2014'te yayımlandı).
- Nelson-Jones, R. (2020). *Temel psikolojik danışma becerileri*. (Çev. G. Sart). Nobel Yayıncılık. (Eserin orijinali 2013'de yayımlandı).
- Oras, S. (2018). Klinik Görüşmeye Giriş. Elif Erol (Ed.), *Terapötik İletişim Teknikleri* içinde (Birinci Baskı, ss.55-66). İdeal Kültür Yayıncılık.
- Özakkaş, T. (2015). *Terapistliğe ilk adım: Nasıl terapist olunur?* Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Sharf, R. S. (2021). *Psikoterapi ve Psikolojik Danışma Kuramları*. (Çev. Ed. N. Voltan Acar). Nobel Akademik Yayıncılık. (Eserin orijinali 2017'te yayımlandı).
- Sharf, R. S. (2021). *Psikoterapi ve Psikolojik Danışma Kuramları*. (Çev. Ed. N. Voltan Acar). Nobel Akademik Yayıncılık. (Eserin orijinali 2017'te yayımlandı).
- Sommers-Flanagan, J. ve Sommers-Flanagan, R. (2021). *Klinik görüşme*. (Çev. G. Akbaş ve L. Korkmaz). İthaki. (Eserin orijinali 2009'da yayımlandı).
- Strupp, H.H. (1958). The performance of psychoanalytic and client-centered therapists in an initial interview. *Journal of Consulting Psychology*, 22 (4), 26-274.
- Şahin, D. (2021). *Terapiye başlarken* (1. Baskı). Pinhan.
- Voltan- Acar, N. (2015). *Yeniden terapötik iletişim-kişiler arası ilişkiler*. Nobel Yayıncılık.
- Yaka, B. (2013). Mikro Beceri Eğitimi Programı'nın psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma becerilerine etkisi. *Ege Eğitim Dergisi*, 14(2), 1-24.
- Yıldırım, T. (2010, 10-12 Aralık). Psikolojik danışmadan önceki oturum: Dinamik anamnez alma ve karar verme [Çalıştay]. III. Uygulamalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Ankara, Türkiye. <http://www.pdrkongre2010.hacettepe.edu.tr/Bildiriozetleri.pdf>
- Yıldırım, T. (2020). *Bir Ergenin Kişilik Yapılanması Üzerine- Dinamik Yönelimli Kısa Yoğun Acil Psikoterapi (BEP)*. (1.Baskı). Psikoterapi Enstitüsü.